

26 september 2023

Cultuursensitieve zorg voor Oekraïense vluchtelingen

Elize Smal, Pharos

Programma

1. Achtergrond Oekraïense vluchtelingen
2. Opvang en zorg in Nederland
3. Cultuursensitief werken

In goede handen?

Een verkenning naar de gezondheid van en kwaliteit van zorg
voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland

1. Achtergrond Oekraïense vluchtelingen

Foto: <https://www.britannica.com/place/Kyiv>

Demografisch kader in Oekraïne

- Oekraïne heeft 44,9 miljoen inwoners; dit aantal is krimpende
  - 1 op de 7 Oekraïners was voor aanvang van de oorlog in buitenland werkzaam (EU en Rusland)
  - Gemiddelde levensverwachting is 71 jaar, 70% woont in steden
- Officiële taal Oekraïens. Russisch wordt aan oostgrenzen veel gesproken.
  - 77% is Oekraïens. Minderheden: Belarussen, Krim-Tataren, Russen en Bulgaren.
- 99% van de Oekraïners is geletterd
- Grootste godsdienst: Christendom.

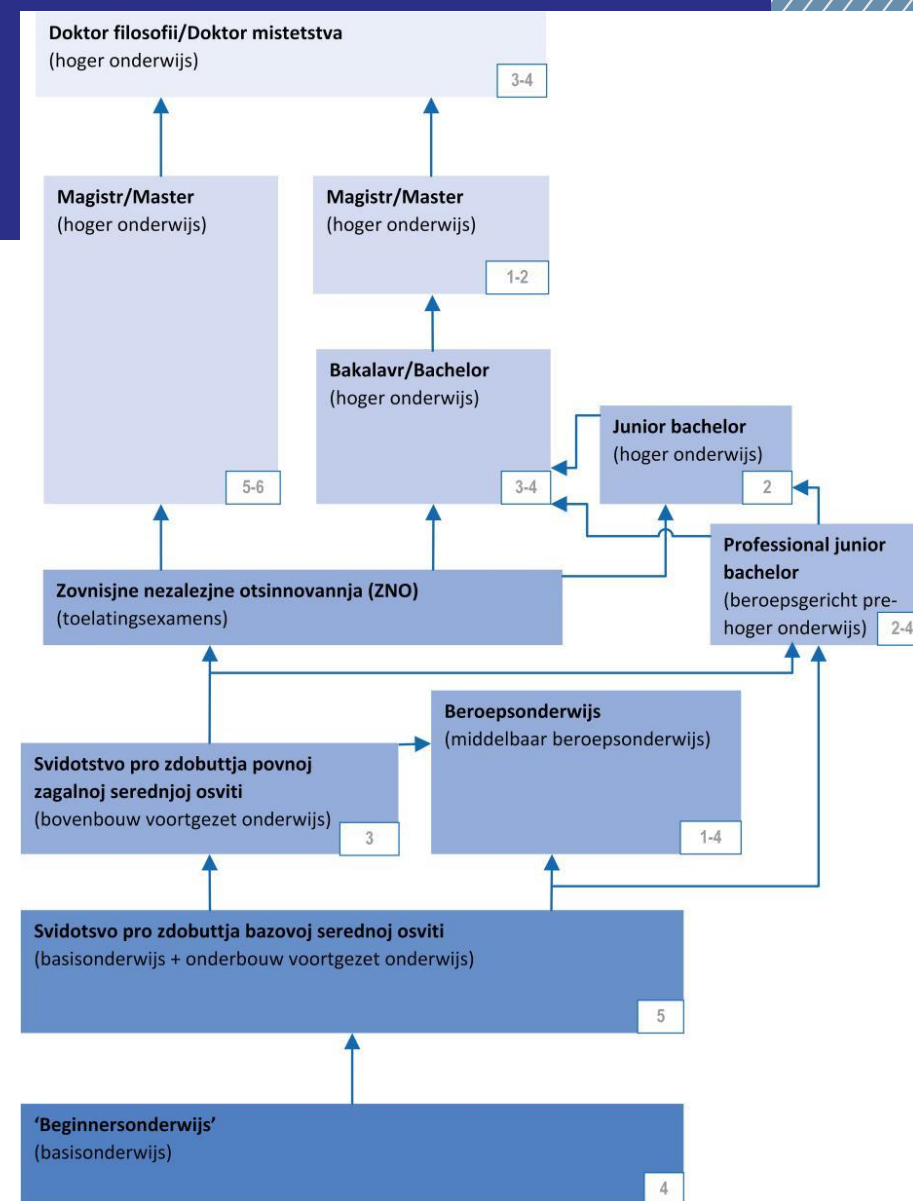

School in Oekraïne

Leerplicht 12 jaar (6-18 jaar)

Kinderen gaan in Oekraïne naar school op leeftijd van 6 jaar

- 4 jaar beginnersonderwijs
- 5 jaar basisonderwijs

- Daarna: Middelbaar onderwijs (niveau-afhankelijk)

Gezondheidssysteem Oekraïne

Gezondheidssysteem nog gebaseerd op Sovjet Unie

- Deel gratis
- Out of pocket expenses

Eerstelijns / Geboortezorg

- Geen verwijzing nodig voor medisch specialist; specialisten werkzaam in 1e lijn
- Rurale gebieden: “ambulance”
- Eerstelijns verloskundige niet bekend, bevalling in ziekenhuis

“In Oekraïne verandert het medische systeem ook langzaam. Sinds twee jaar heb ik een huisarts, maar ik heb nog geen verzekering. Ik ben wel vrijer om medicijnen of een verwijzing te krijgen. Hier in Nederland zijn de mogelijkheden beperkter.”

Oekraïense vrouw

Gezondheidssysteem Oekraïne

– Geestelijke gezondheidszorg

- 4% van de Oekraïense bevolking maakt gebruik van GGZ
  - Stigma
- Sinds begin van Covid-pandemie toegang tot zorg verslechterd; 75% geen toegang meer
- Onderzoek Ukrainians in the NL foundation:
  - 34% van respondenten heeft “kritisch” psychosociaal welzijn
- Risicogroepen:
  - AMV
  - Derdelanders (rond 5000)
  - Mensen met voorgeschiedenis verslaving of GGZ problemen

“Derdelanders worden toch als anders gezien, ontvangen minder respect, en worden ook door Oekraïners als “buitenstaander” gezien. Het Nederlandse systeem is minder verwelkomend voor deze groep. Het is niet zo dat ze minder zorg ontvangen, maar zo wordt het wel door hen ervaren.”

Vertegenwoordiger van noodhulporganisatie

“We zien ook wel veel kinderen die met een oudere broer, zus, neef of nicht naar Nederland komen, waarbij de oudste de voogdij heeft. Dat zijn dus geen AMV’s maar wel degelijk risicogroepen.”

Professional uit de Publieke Gezondheidszorg

2. Opvang en zorg in NL

In Nederland

- 98.000 in september 2023
  - Soms terugkeer
  - Maar nog lichte stijging
- Veel vrouwen en kinderen
- 18-60 jaar is 29% man

- Huisvestingslocatie

- GOO “Gemeentelijk”
- POO “particulier”

Grote locatie, boot, hotel, leeg kantoor etc.
via [Takecarebnb.org](https://www.takecarebnb.org) of via particuliere initiatieven

In Nederland

Tijdens opvang

- Leefgeld
- Wooncomponent (als bij particulieren)

Onderwijs

- Oekraïense kinderen hebben leer- en kwalificatieplicht
- Speciale klassen of school

Oekraïners mogen werken als ingeschreven in BRP / BSN-nummer

- Veel werkten (rond 75%) in eigen land, en nu ook

Toeslagen

- Recht op kinderopvangtoeslag en huurtoeslag

Ervaringen huisvesting & welzijn

- Gemeentelijke opvanglocaties worden initieel goed gewaardeerd.
  - Later: Behoeftte aan autonomie en activering
  - Verschuiving: Cruiseship naar kleine opvanglocatie
- Frequente verhuizingen ; veel locaties niet voor langere tijd beschikbaar
  - Kwetsbaren? Zwangeren?
- Verschillen in mogelijkheden dagbesteding, participatie

"Van een Oekraïense vertaler weten we dat veel Oekraïners in Telegramgroepen zitten. Welke informatie je daar krijgt is maar net afhankelijk van wie de informatie deelt en wie er in de groepen zit. Het zijn niet per se betrouwbare bronnen."

Nederlandse hulpverlener

"Als we tijdens een consult aan vluchtelingen vragen of ze nog vragen hebben over gezondheid en ontwikkeling, dan geven ze aan dat ze vooral juist vragen over woning en huisvesting hebben."

Professional jeugdgezondheidszorg

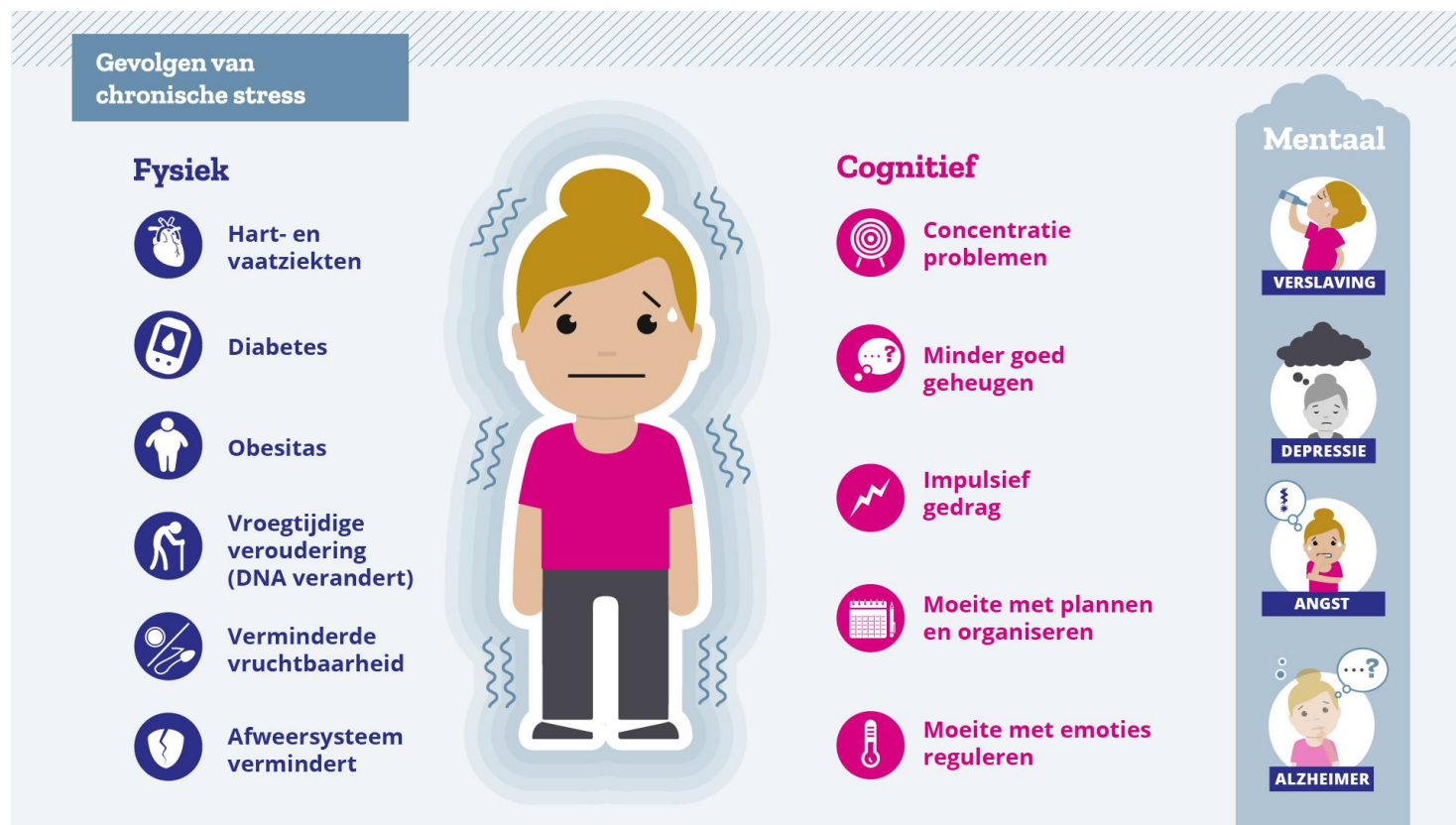
"Het is ook erg ingewikkeld dat een zwangere die de verloskundige nu behandelt, over een maand in een andere stad kan zijn. De continuïteit is onduidelijk."

Geboortezorgprofessional

Gezondheidsrisico's

- Stress
- Psychische problemen
- Psychische problemen kinderen, gedragsproblemen
- Infectieziekten
- Middelengebruik (onder jongeren en jongvolwassenen).
- Ongezonde leefstijl, middelengebruik (roken, alcohol- en drugsgebruik bij pubers)
- Seksuele gezondheid (soa, anticonceptie, zwangerschap),
- Mondzorg

Ervaringen met zorg in Nederland

Algemene ervaringen gezondheidssysteem

- “Niemand wil direct helpen”
- Voorschrijfgedrag

Gedrag

- Meer gezondheidzoekend gedrag
- “checks” en “controles”

Huisarts

- Capaciteitsproblemen
- Geaccepteerd mits “klachten niet zo serieus zijn”

Ziekenhuiszorg

- Opnames versus poliklinische begeleiding
- Meer onderzoek in Oekraïne

“Een huisartsconsult moet in 10 minuten, dus je kunt ook maar 1 ding bespreken. Je tijd is zo op. In Oekraïne zijn er geen beperkingen in tijd, je mag alles rustig vertellen.”

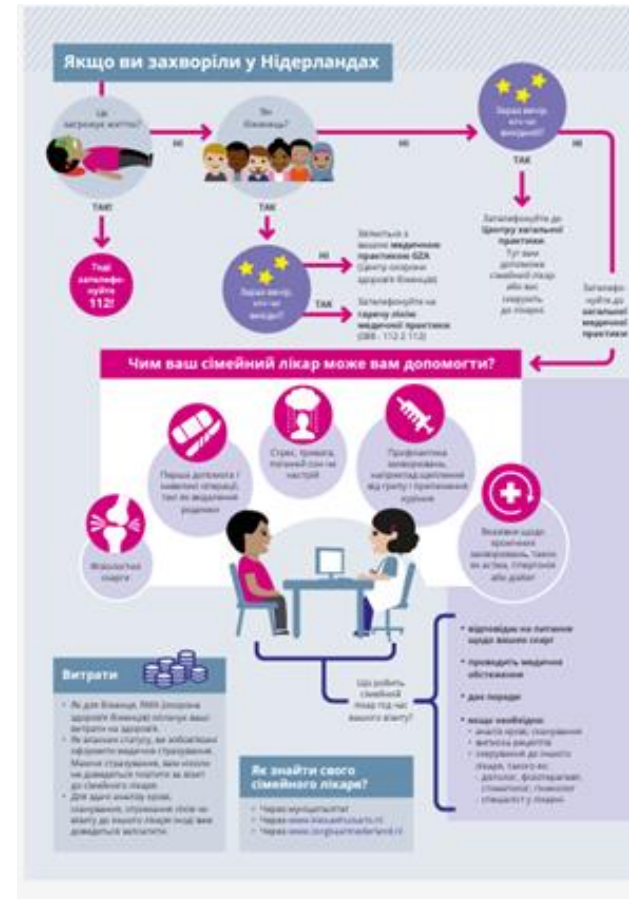
Oekraïense hulpverlener

“In Oekraïne ga ik naar vijf specialisten om alles te weten te komen als ik me niet goed voel. In Nederland ga ik naar één dokter, die doet een bloedtest op twee punten en we bedenken wat het is. Daar kan ik niet aan wennen.”

Oekraïense vrouw

Drempels tot zorg

- Onbekendheid systeem, huisarts
- Taal
- Cultuur
- Onduidelijkheid kosten
- Kosten
- Onbekendheid RMO bij zorgverleners
- Capaciteitsproblemen
- Beschikbaarheid zorg
- ..

Wat is er geregeld ten aanzien van psychosociale zorg in NL?

- Reguliere zorgkader
  - Huisarts
    - POH-GGZ
  - Verwijzing GGZ
    - GGZ instelling
    - "Eerstelijns" psycholoog
- Initiatieven voor Oekraïners
  - Wereldpsychologen
  - PsyGlobal
  - Arq Steunpunt Oekraïne

Contactpunt Oekraïne

Contactpunt Oekraïne ondersteunt professionals en hun leidinggevenden bij de psychosociale aspecten van het werken met mensen die zijn gevlucht uit Oekraïne. Het contactpunt is op werkdagen bereikbaar tussen **9.00 en 17.00 uur** op **[088 330 55 00](tel:0883305500)** (gebruikelijke belkosten).

Ervaringen psychosociale zorg

- Taboes over delen van psychosociale problemen
“Het is normaal om stress te hebben”
- Weinig preventieve psychosociale interventies door verantwoordelijkheid VR
- Capaciteitsproblemen in GGZ
  - Crisiszorg? Wachtlijsten
  - Creatieve oplossingen: Wereldpsychologen / Psyglobal / supportgroups

“Veel vluchtelingen zeiden dat ze stress of hoofdpijn hadden, of last van depressieve gevoelens omdat ze veel aan de oorlog dachten. Daarna bagatelliseerden ze het vaak ook en zeiden iets als ‘logisch dat ik dit heb, het is oorlog thuis’.”

Vertegenwoordiger organisatie in de noodzorg

“We zien vaak zorgvragers met acute stressproblematiek. Die zien we zowel bij jeugd als bij volwassenen als bij hele jonge kinderen.”

GGZ-professional

Nederlandse gezondheidszorg: Verschillende perspectieven

<https://www.youtube.com/watch?v=hYtCMQDoKAw>

Behulpzame materialen

Gezond Leven, eenvoudig materiaal over gezondheid en zorg

Gids preventieve interventies

Casusboek psychosociale problemen

Pharos leerplatform

Nederlands (nl) ▾

Je bent niet ingelogd ([Login](#))

Beschikbare cursussen

Contact: info@pharos.nl

3. Cultuursensitief werken

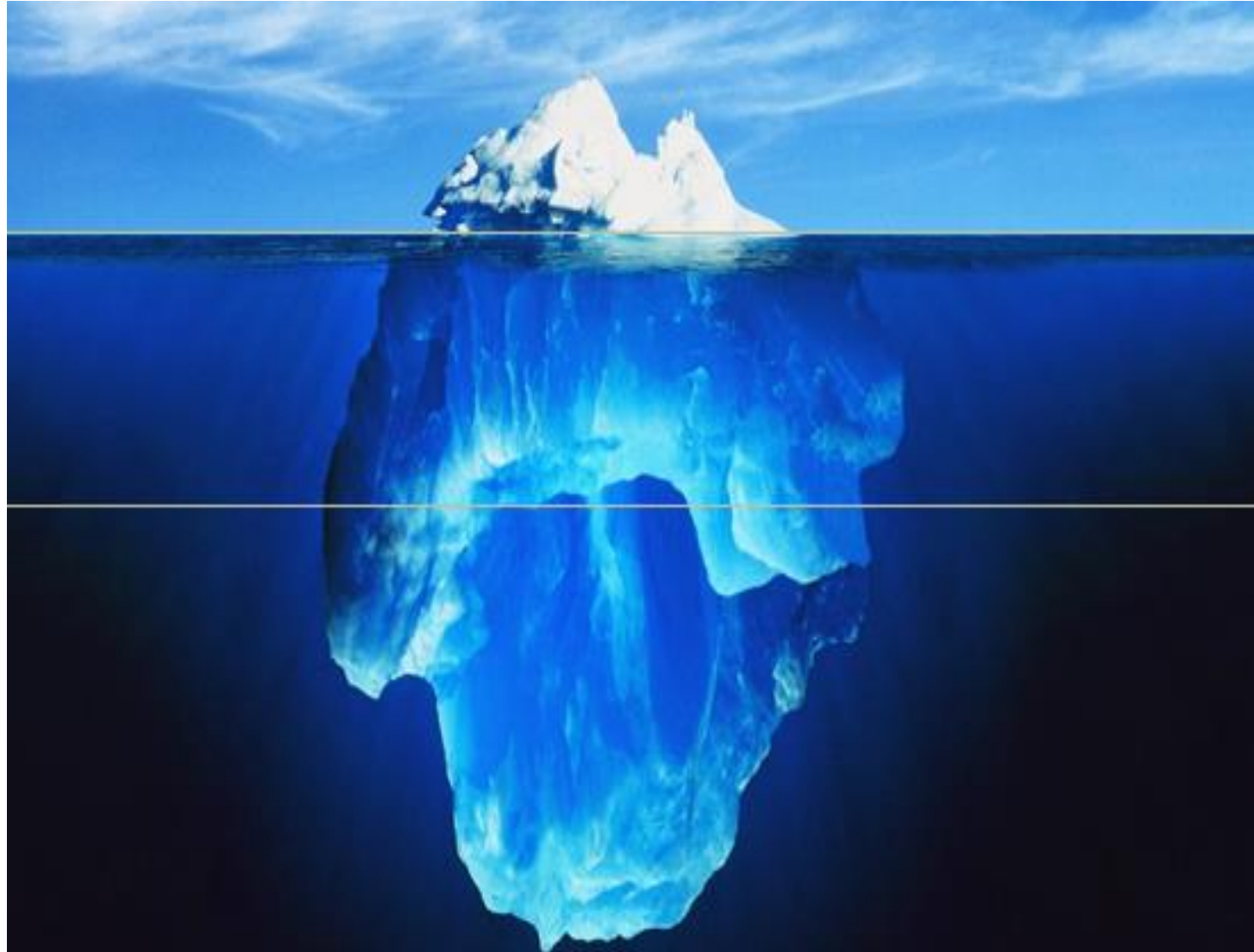

Diversiteit

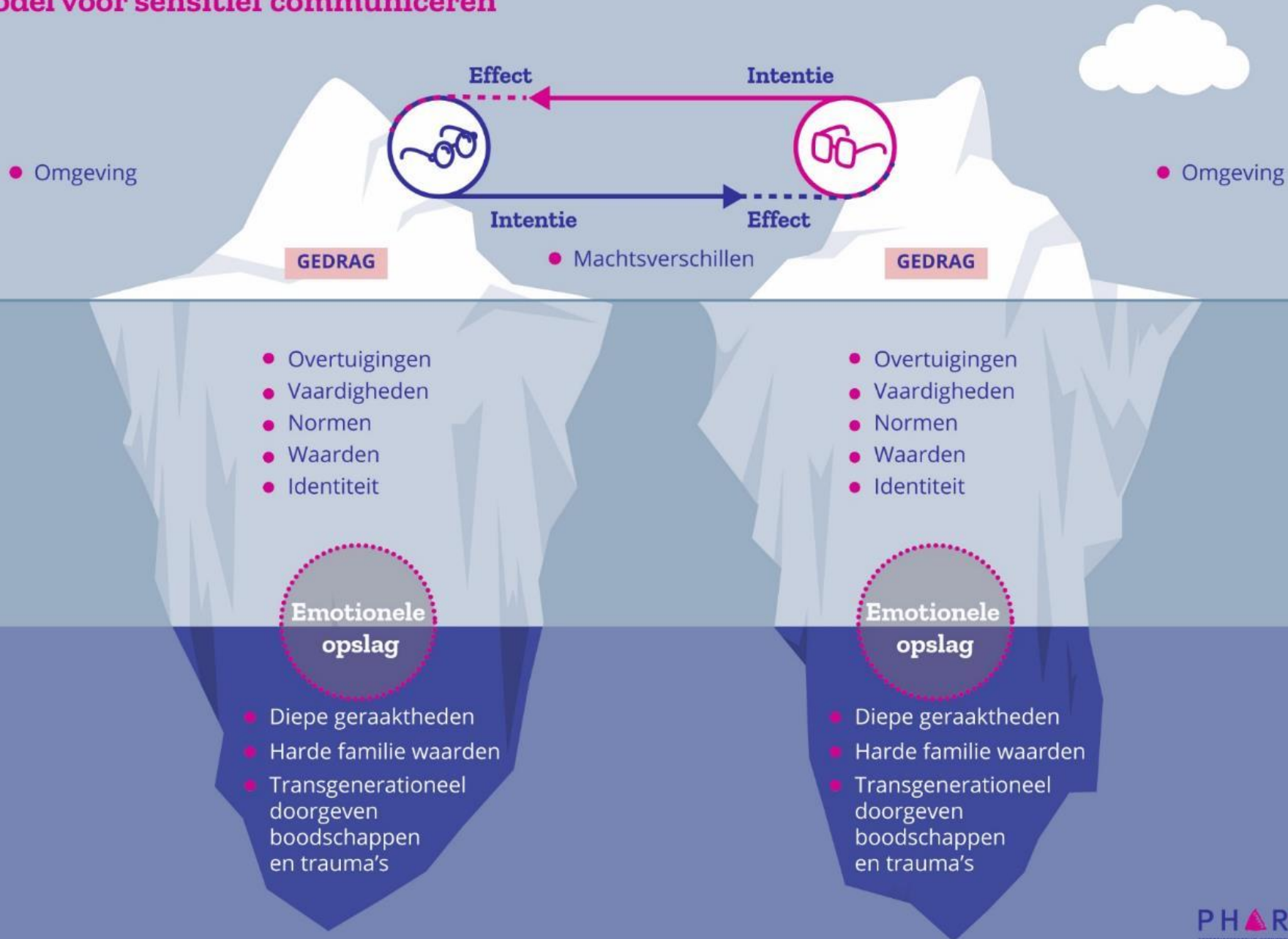

Cultuur en communicatie

Model voor sensitief communiceren

Oekraïense cultuur

Hiërarchische samenleving

Grote verschillen tussen rurale en urbane bevolking

Grote verschillen in gedrag tussen mensen met lage- en hoge sociaal-economische status

Opvallende verschillen:

- Proactieve zorgvragers
- Veel gezondheid zoekend gedrag
- Medicatiebehoevend

Oekraïense cultuur (zorg)

Relatie met zorgverleners

- Hiërarchie versus shared decision making
- “Directheid”
- Eigen verantwoordelijkheid patiënt

Mentaliteit van vluchtelingen

- Grote verwachtingen, zelfstandig en ondernemend

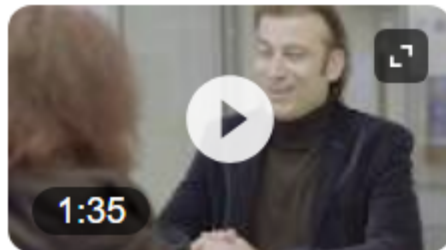
Cultuursensitief werken

YouTube

<https://www.youtube.com> › watch · [Translate this page](#) ⋮

Kaveh Bouteh over cultuursensitief contact - YouTube

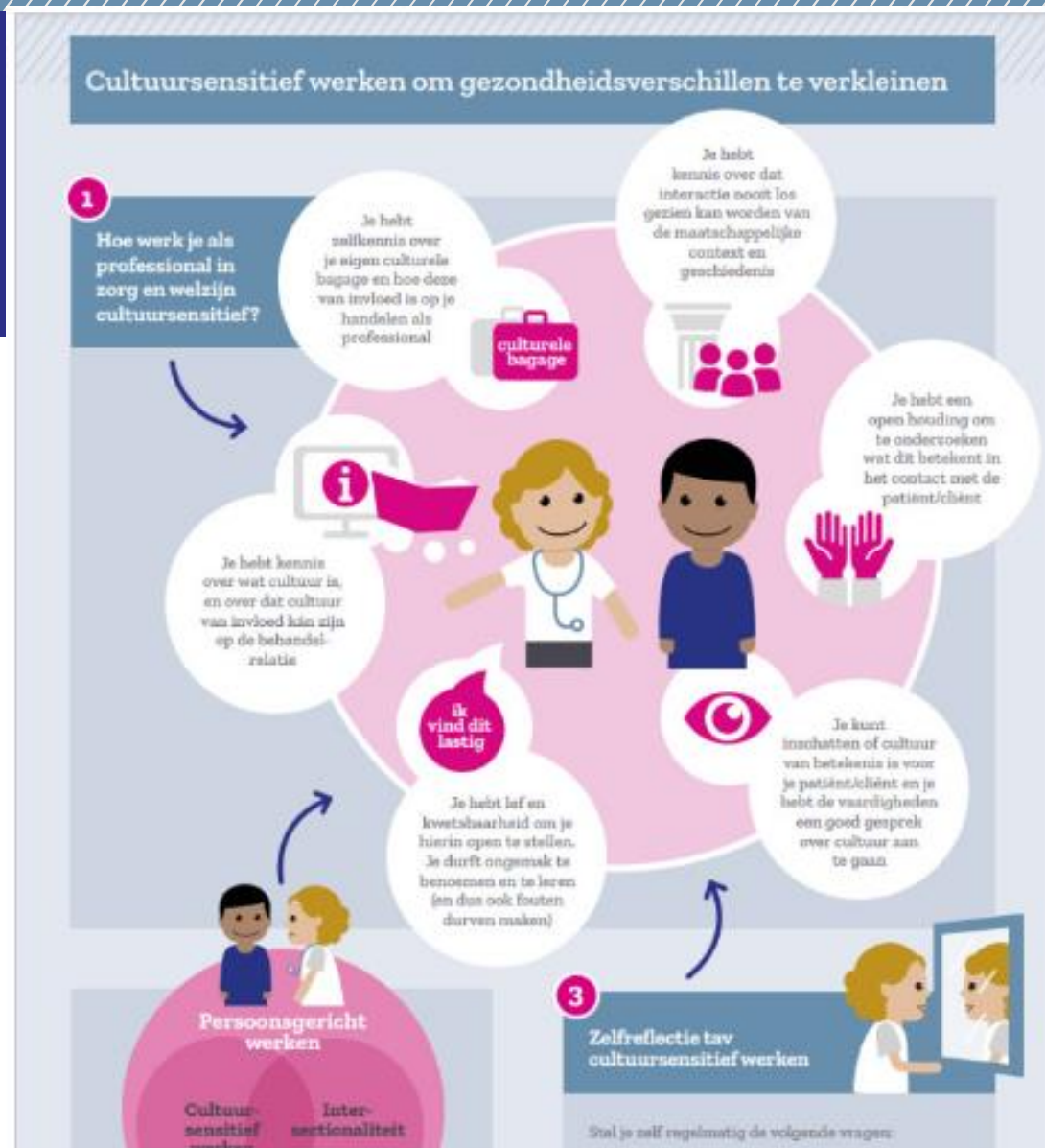
Wees oprecht nieuwsgierig naar de mens tegenover je - **Kaveh Bouteh** over cultuursensitief contact. 1.9K views · 4 years ago ...more. Pharos ...

YouTube · Pharos | Expertisecentrum Gezondheidsverschillen · 3 Dec 2018

<https://www.youtube.com/watch?v=ZNXEAavj8e4>

Nieuwe infosheet en infographic

www.pharos.nl/cultuursensitief-werken-zorg-sociaal-domein-handvatten/

Disclosure belangen spreker

(potentiële) belangenverstremgeling	Geen
Voor bijeenkomst mogelijk relevante relaties met bedrijven	Bedrijfsnamen
<ul style="list-style-type: none"> • Sponsoring of onderzoeksgeld • Honorarium of andere (financiële) vergoeding • Aandeelhouder • Andere relatie, namelijk ...	<ul style="list-style-type: none"> • • • •

Dank voor jullie aandacht!

Meer weten?

e.smal@pharos.nl
www.pharos.nl